

dina koje dijete uvode u religiozni svijet. U različitim godinama različit je utjecaj, različito predstavljanje Boga. Antropomorfnu predstavljanje Boga je nešto normalno za neku dob čovjeka. Afektivni egocentrizam i magično vjerovanje je isto tako prisutno u razvoju religije kod mladih ljudi.

U drugom poglavlju pisac veli da je religija drugačija kod odraslih nego kod male djece. Odrastao čovjek nastoji Boga duhovito »shvatiti«. Iz toga nastaje smisao prijateljstva i prenošenja religije u unutrašnje područje i s tim povezano promatranje grešnosti. U tom odnosu javlja se i čovjek egoist i sumnje o vjeri s tim povezane.

Sve to Vergote lijepo pokazuje u statistikama, koje mnogo govore za svoje područje ili mentalitet i koje imaju analognu vrijednost za druga područja. Iz svega se vidi da religiozni Bog polarizira čovjeka — hoće ga imati sa sobom i pomoći mu kao otac koji ga vodi svojim putovima.

Vergotova psihologija religije veoma je precizno i široko područje za obrađivanje religioznih pitanja. On se čuva filozofiranja, jer napokon ne piše filozofiju religije, već obrađuje činjenicu religioznog iskustva, koja može biti temelj filozofiranja o religiji. U cjelini to je i Vergotova namjera, koji nastoji izbjeći partikularizme.

Josip Kribl

Angelo Amato SDB, I PRONUNCIAMENTI TRIDENTINI SULLA NECESSITÀ DELLA CONFESIONE SACRAMENTALE NEI CANONI 6—9 DELLA SESSIONE XIV, Bibliotheca theologica salesiana vol. 7, L. A. S. Piazza dell'Ateneo Salesiano 1, 00139 Roma, Roma 1974.

Ova je knjiga zapravo doktorska dizertacija koju je autor izradio pod vodstvom poznatog teologa i profesora na Papinskom sveučilištu Gregoriana Alszeghya. Amato želi ovom studijom ponuditi svoj doprinos suvremenoj teologiji i katoličkoj praksi u pitanju sakramenta pokore. Autor je prišao studiju ovog problema, naime potrebi sakramentalne ispovijedi, iz više motiva: prije svega želi smjestiti sadašnje gledanje na taj sakrament na razinu tradicije, poglavito one koja se odražava u tridentskim kanonima; drugo, u novije vrijeme, od 1950. godine do danas objavljeni su najvažniji izvori što se tiče pita-

nja sakramenta ispovijedi s Tridentuskog koncila, pa se danas može s više razumijevanja pisati o onome što su Oci na Tridentinumu htjeli odlučiti i što su odlučili (nisu još objavljena Samo Vota!); treće, autor prilazi problemu metodama tumačenja tekstova, kakve su primijenjene na tumačenje svetopisamskih tekstova, naime, metodom *Redaktionsgeschichte* (hrv. analiza povijesti redakcije nekog teksta) i *Povijesti književnih oblika* imajući stalno na umu filozofsko-teološke preokupacije jezika tridentskog vremena.

Knjiga ima tri dijela. U prvom dijelu autor suočava tridentske dogmatske izričaje sa složenim fenomenom jezika-govora, s radikalnom dimenzijom čovjeka koja je uvjetovana poviješću njegova vremena i s hermeneutskom problematikom u najširem smislu riječi. Na kraju daje hermeneutska načela kao moguće etape jednog idealnog hermeneutskog pristupa tridentskim koncilskim tekstovima. Autor ta načela primjenjuje na istraživanje tridentskih dogmatskih izričaja o potrebi sakramentalne ispovijedi. U toj primjeni dolaze do izražaja tri razine: filološko-literarna, povijesno-redakcijska (analiza eventualnih književnih oblika, određivanje ambijenta odnosno *Sitza im Leben* te studij koncilskih dekreta) i teološka razina (sinteza koncilskih tvrdnji).

U drugom dijelu knjige (Formazione del testo dogmatico) autor želi produbiti porijeklo i razvoj tridentskog teksta o ispovijedi imajući na umu ne samo koncilске diskusije u Bologni i u Tridentu nego i njihovu pretpovijest. Veliki su utjecaj na koncilске dekrete imale one vatrene kontroverzističke diskusije koje su se vodile tridesetak godina (1520—1551) upravo prije XIV. zasjedanja na kojem su oci promulgirali kanone o potrebi sakramentalne ispovijedi. Te diskusije treba bezuvjetno dobro poznavati, jer je mnogo toga na koncilu bilo izrečeno u kontekstu tih diskusija. Kontroverzistička teologija je s jedne strane produbljivala procjep između katolika i protestanata, s druge strane produbljivala i dogmatske izričaje. Katolički kontroverzisti su u to doba branili sakrament ispovijedi pred protestantskim omalovažavanjima istog sakramenta. Pa kako se pretjeralo s jedne strane, u omalovažavanju, pretjeralo se u neku ruku i s druge strane, u branjenju.

U trećem dijelu autor u četiri sekcije tumači kanone 6—9 sa XIV. zasedanja Tridentskog koncila koji se tiču sakramentalne ispovijedi. Studira problematiku svakog kanona pojedinačno. A to zato što je svaki kanon preodređen stajalištima protestantske nauke i što je svakom kanonu prethodila posebna diskusija koncilskih otaca. Taj studij poduzima autor u četiri sekcije. 1. Na temelju Luterovih i Melangtonovih djela — tada najčešće citirani protestantski autori u katoličkoj kontroverzistici — iznosi pravu i iskonsku njihovu nauku o potrebi ispovijedi. 2. Na temelju papinske bule (Exsurge Domine iz god. 1520), na temelju cenzura i na temelju kontroverzističkih spisa iznosi katoličku nauku o sakramentu pokore. Izvršno ocrtava taj antiprotestantski *Sitz im Leben* koji je karakterističan za Tridentski koncil. 3. Studira redakciju svakog pojedinog kanona i nauku koja iz njeg izvire. 4. Suočava tridentske izričaje o potrebi sakramentalne ispovijedi s katoličkom praksom i naukom onog vremena analizirajući pojedine filozofsko-teološke formule koje su važne za razumijevanje tridentske nauke. U tu svrhu je autor posegao za rezultatima biblijskih, otačkih i liturgijskih studija. Takvo dogmatsko-liturgijsko istraživanje je *indispensabile* da bi se moglo riješiti neki teološki problem. U vrijeme Tridentinuma koncilski oci nisu imali takvo poznavanje biblijskih, otačkih i liturgijskih izvora kao npr. mi danas, pa zato njihove diskusije nisu mogle biti teološki sveobuhvatne.

Do kakvih je rezultata na temelju takve ozbiljne analize autor došao?

U prvom dijelu autor je motivirao neke izreke u 5. poglavlju nauke i početak 9. kanona. Odgonetnuo je vjerojatne recenzente i redaktore koncilskih kanona i članaka u pogledu sakramenta ispovijedi (Seripando, Laynez i Salmeron).

U drugom je dijelu upozorio na prisutnost dviju književnih vrsta (*capituli* i *canones*) u dekretu o sakramentu pokore. Pokazao je kako je nakan koncilskih otaca bila staviti svu nauku u kanone. Tako su capitali ostali kao autoritativni komentar nauke izražene u kanonima. Pokazao je kako je veliku ulogu igrao na izričaj tih kanona *Sitz im Leben*, a taj je bio sasvim antiprotestantski i polemički. Koncilski su oci u prvom redu htjeli

braniti katoličku nauku i praksu o sakramentu pokore koju su protestanti pobijali, a pri tom nisu htjeli ni mogli iznijeti kompletnu i iscrpnu panoramu tradicionalne nauke i prakse sakramenta pokore.

U trećem dijelu autor iznosi sadržaj božanskog otajstva izražen u koncilskim dekretima suočavajući ga s drugim doktrinalnim izričajima tridentskog koncila i s dugovječnom praksom i tradicijom koju tridenski oci očito nisu htjeli oklaštiti ili zaniijekati ali nisu imali prilike svu tako poznavati kao mi danas a ni iznijeti je u tako sržnim, vremenskim uvjetovanim dekretima o sakramentu pokore. Autor je u ovom dijelu, analizirajući pojmove kao *jus divinum*, *anathema*, *fides*, *haeresis*, *peccatum*, *actus judicialis*, *index*, pokazao njihovu *polivalentnu* vrijednost i to onu vrijednost koju su oni imali upravo u vrijeme koncilskih otaca, a ne onu koju oni imaju danas u naše vrijeme. Upozoravajući na te mentalne sheme autor je sagradio most po kojemu se može iz našega vremena doprijeti u vrijeme koncilskih otaca i tako razumjeti njihovu poruku i nju onda pretočiti u naš suvremeni govor. »Dosta, uvjereni smo da, ako nije moguće doseći božansku stvarnost bez utjelovljenja u njezin izričaj, ali je isto tako nepravedno samu stvarnost identificirati sa shvaćanjem i s izražavanjem što ga o njoj imaše neko određeno vrijeme« (str. 336). Zašto? Autor odgovara: »A to bilo zbog stanovitosti promjenljivosti govora bilo zbog već naglašene bremenitosti božanskog otajstva koje nipošto ne može biti izrečeno jedanput zauvijek« str. 326.

Studija je od izvanredno velike važnosti za teologe. Ona doista donosi novih spoznaja koje pomažu boljem razumijevanju nauke Tridentinuma o sakramentu pokore.

Adalbert Rebić

M. Srakić — A. Jarm (priredili), POMIRBENO SLAVLJE, Đakovo 1978, Str. 222.

Knjiga *Pomirbena slavlje* sastoji se od tri dijela. U prvom dijelu (str. 7—88) autori nam pružaju teološko-pastoralne refleksije o sakramentu pokore. Ovih je osamdesetak stranica zapravo repetitorij sakramenta pokore. Tu je izložena definicija po-